

NAŠA MOČ

GLASILO SLOVENSKEGA DELAVSTVA.

Izhaja vsak petek.

Uredništvo
upravnništvo
Kopitarjeva
ulica št. 6.

Naročnina znaša:

celoletna . . . K 4.—
pololetna . . . „ 2.—
četrletna . . . „ 1.—
Posamezna št. „ 0.10

Št. 6.

V Ljubljani, dne 5. januarja 1911.

Leto VI.

Prof. Karel Dermastia.

Proti stanovanjski draginji.

Pomembno je bilo pretečeno leto za vse avstrijsko delavstvo, ker so se čule iz ust zastopnika državne oblasti besede, ki nam izpričujejo, da je socialna misel prodrla v najvišje kroge in da ta misel, pomagati gospodarsko slabejšim in šibkejšim, ne more več zginiti z dnevnega reda. Pri razpravi o stanovanjski draginji dne 26. novembra 1909. je finančni minister Bilinski izjavil, da je državi ležeče na tem, da se zgrade mala, dobra in cenena stanovanja in da je dolžnost državne oblasti skrbeti za to, da se grade taka stanovanja. Važna je ta izjava, ker nam kaže, da je začela državna oblast socialno misliti, na drugi strani pa tudi radi tega, ker se bodo na to izjavo lahko sklicevali v bodoče vsi oni, ki bodo hoteli kaj doseči za izboljšanje stanovanjskih razmer med delavstvom.

Pa tudi postava sama je, vključ temu, da jo moramo imenovati le skromen začetek, za delavstvo nepregledne važnosti. Radi tega je neobhodno potrebno, da se vse slovensko delavstvo z njo in njenimi posledicami do dobra seznanijo. — Glavno določilo te postave, ki se je sprejela v državnem zboru 26. novembra, v gosposki zbornici pa 21. decembra, je bilo že objavljeno v »Naši Moči« in obstoji v tem, da se ustanovi takoj imenovani fond za oskrbo stanovanj ali kratko stanovanjski fond. Višina tega fonda se je določila na 25 milijonov kron. Ta vsota se mora imenovati sila majhna, ako se pomisli da naj bode deležno te vsote vse avstrijsko delavstvo in nižje uradništvo ter mali obrtniki. Delalo se je nato v parlamentu, da bi se vsota zvišala na 60 milijonov kron, a vsaka taka akcija se je razbila ob praznih predalih državnih blagaj. Da, niti to se ni dalo doseči, da bi država naenkrat vplačala svoto 25 milijonov kron v stanovanjski fond, temveč to svoto bo ona vplačala šele v teku desetih let začetno z letom 1911.

Kdo bode oskrboval ta fond? Oskrba tega fonda bo naloga ministrstva za javna dela.

Čemu bo služil ta fond? Služil bode za napravo malih stanovanj. Fond pa ne bode sam kot tak gradil malih stanovanj, ampak on bode dajal le hipotekarična, to je vknjižena posojila na zgradbe z malimi stanovanji. Teh posojil pa ne bodo dobile zgradbe, ki so zgrajene od zasebnikov, temveč samo zgradbe, zgrajene po javnih zastopih, kakor okrajnih in občinskih in pa po občekoristnih stavbenih zadrugah.

Govorilo se je o malih stanovanjih. Kaj pa smatra novi zakon za malo stanovanje? V tem oziru določa sledeče. Za mala stanovanja je smatrati ona, kojih obseg ne prekaša 80 m². Omenjalo se je in tudi v gosposki zbornici, da je obseg 80 m² premajhen. Za naše razmere, za razmere, v katerih živi slovenski delavec, moramo reči, da je to določilo nasproti temu, kar je bilo dosedaj v navadi, velik napredek. Razdelimo samo enkrat 80 m² na posamezne prostore in videli bomo, da dá to stanovanje, katerega je imel malokateri slovenski delavec dosedaj; n. pr. obsegajo 80 m² sledeči stanovanjski prostori:

1. Soba: 5 m dolga, 5 m široka = 25 m².
2. Soba: 5 m dolga, 4 m široka = 20 m².
3. Soba: 4 m dolga, 5 m široka = 20 m².
4. Kuhinja: 4 m dolga, 3.75 m široka = 15 m².

Sedaj pa naj vsak primerja svoje stanovanje s temi številkami in reči mora, da za naše razmere ne samo delavca, ampak tudi nižjega uradnika in obrtnika prostornina 80 m² zadostuje.

Vprašanje, ki nastane, je, koliko se pa bode dalo iz stanovanjskega fonda posojila na posamezno stavbo? Zakon določa, da se sme dati posojilo na posamezno stavbo do višine 90 odstotkov vrednosti stavbe in da obrestna mera tega posojila ne sme presegati štirih odstotkov. Ako prenesemo to v vsakdanje življenje pomeni to sledeče: Ako delavec gradi s pomočjo stavbinske zadruge hišico, ki je vredna 10.000 K, potem bo mogel on dobiti od stanovanjskega fonda na to

hišico hipotekarično posojilo v znesku 9000 kron, katere bode mogel on obrestovati po 4 odstotke, to se pravi, plačevati bode moral letno 360 K na obresti. Če pa vzamemo razmere kakor so vladale do sedaj, potem je zamogel tak delavec dobiti največ 5000 K pri denarnih zavodih, ki imajo pupilarno varnost po 4inpol %, drugih 4000 K je moral iskati drugod, kjer je moral plačati od njih v najbolj ugodnem času 5inpol % obresti. Radi tega je moral plačati graditelj hišice, ki je iskal posojila 9000 K, najmanj 445 K obresti, kar ima za razliko letno 85 K. Pri tem pa ni vpoštevana okoliščina, da so to posojila, ki se lahko vsak trenotek odpovedo, med tem, ko bodo to neodpovedljiva posojila. In kaj se pravi imeti odpovedljivo posojilo, to lahko vsak zve, ako malo popraša ravno v tem kritičnem času v katerem se nahajamo.

Omenjalo se je že, da je vsota 25.000.000 kron za celo Avstrijo jako malenkostna in da bi se s to vsoto ne dalo dosti odpomoči stanovanjski draginji. Našel pa se je drug način, po katerem bo mogoče izdatneje podpirati gradbo stavb z malimi stanovanji. Način, ki se je tudi sprejel v novo postavo, je ta, da stanovanjski fond prevzame garancijo, t. j. poroštvo za drugod najeta posojila in sicer tudi do 90 odstotkov vrednosti dotične hiše. — Danes je težko dobiti denar za zmerno nizko obrestno mero na kako stavbo v večji meri, kakor pa znaša polovična vrednost dotične stavbe. Vzrok tiči v tem, da imajo najnižjo obrestno mero posojil zavodi, ki imajo pupilarno varnost, to so oni zavodi, kjer se nalaga denar mladostnih, duševno oslabeledih, cerkveni denar itd. Ti zavodi, kakor Mestna hranilnica, Kranjska hranilnica ali bodoča Občinska hranilnica, pa po svojih predpisih ne morejo posoditi na stavbo več, kakor znaša polovična vrednost. Da pa se omogoči, da bodo tudi ti zavodi, ki imajo najnižjo obrestno mero in sicer 4inpol do 4intričetrt odstotka, v bodoče posojali več kakor polovico in sicer do 90 odstotkov vrednosti dotične stavbe. Zato bode prevzel za taka posojila garancijo ali poroštvo proti vknjižbi stanovanjski fond.

Carska zločinstva.

(Dalje.)

In ona upa in čuti tudi to moč v sebi. Ne lesketa se zastoj šapelj na njenem čelu. Pokazati namerava začudenim narodom, da s prestola rimskega cesarstva vodi mogočna roka njihovo osodo, ako je tudi le ženska roka. O Agripini se bo čulo od juga do severa — Agripino slavile bodo zgodovinske listine, Agripina —.

Strašen krik jo premoti v njenih mislih; pok, tresk — in krasna ladja pokne. Povsodi je zmešnjava, povsodi smrt in pogin. Same od sebe se oklenejo Agripinine roke zlatega kipa, kip omahne in jo potegne seboj v globočino. A gospodar valovitega kraljestva¹⁾ ima menda sočutje z njo, ali pa se mu zdi plen previsok, prevelike cene. Kakor na plavu se poganja kra-

ljica na lesenem kipu k bregovju. Tudi Tigelin si prizadeva doseči obal v varnem čolnihu, zadovoljno ses mehlja, ker ne sluti, da je rešena žena, zaradi katere se je moralo toliko nedolžnih žrtev pogrezniti v morske globočine. Družabnice Agripinine niso tako srečne, kakor je njihova gospa, sužnji spremljevalcev, del moštva na ladiji — vse je poginilo z razbito ladjo vred. Daleč okolo pokrivajo zlata lesketajoči se kosovi višnjevo ravan, daleč tja odmeva javkanje, klicanje na pomoč, — na to vse potihne — in nagajivo pleše solnčni žarek neprestano po morskih valovih.

Blažilno veselje, da sta se zopet našla, moti očetu in hčeri ribičeva žena, ki stopi nenadoma v hišo in z malo besedami opiše strahoviti dogodek, kakor ga je opazovala z bližnjega griča.

Že se je zbralo nekaj pomorcev ob bregu. Tudi Aleksandros in Aricija prihitita zraven; prišla sta dosti zarana, da sta videla, kako plava Agripina k suhem.

Več ribičev se je namenilo skočiti v svoj čoln in pomagati nesrečnici; toda nenadoma splaši oster »stojte« marljive pomagачe. Surovi Bur prihitel je iz Agripinine palače, z njim nekoliko pajdašev k bregu in

zabranil s svojim poveljem vsako poskušnjo, da bi se otela nesrečna gospa.

Osupnjeni in prestrašeni se spogledajo ribiči. Ali naj cesarjeva mati pogine v valovih? Ali smejo pomagati, ako jim prepoveduje cesarjev služabnik, pred katerim trepetajo?

Ondi si pomaga na suho ponosna žena, ki je stopila na ozaljšano ladjo z visokimi in ponosnimi naklepi in nadami. Bleda, skoro brez zavesti, oklepa še vedno krčevito zlato malikovo podobu. Šapelj jej je padel iz kit, dragocena, dolga obleka je premočena, raztrgan bagreni plašč.

Aleksandros jej gre s pomočjo ribičevo naproti in zabrede pri tem blagem delu v vodo do pleč; potegneta jo na suho, razprostrta sukno na tla, da jo položita nanj in Aricija kleči pri njej, da ji pomaga, kadar je treba.

Médel in dobrovljen pogled Agripine je pomagalki v plačilo, a že v naslednjem trenotku skuša njeno oko pokazati žar one veličastnosti, ki ji je lasten. Zgane se, da bi se zravnila pokonci, toda ne more se in utrujena do smrti pade Ariciji v naročje — kajti stopil je k njej Bur. Temno moževo obličje je v tem trenotku res strahovito.

(Dalje prih.)

¹⁾ Gospodar valovitega kraljestva, je bil Grkom in Latincem Neptun ali Pozejdon, brat Jupitrov in Plutonov. S svojim trizobom, nekakimi vilami je vladal morje in se vozil po njem; kadar je bil razkačen, je sunil s svojimi vilami in takoj se je začelo peniti in togotiti morje in kmalu je nastala burja in piš, da je bilo groza.

Tako bode mogoče v bodočnosti dobiti na delavsko hišo, ki bo vredna 10.000 K, posojila 9000 K, ker 5000 K bode že tako dal tak zavod; za ostalih 4000 K bode pa prevzel poroštvo stanovanjski fond.

Visokost od strani stanovanjskega fonda prevzetih poroštev za posojila pa ni nemejena, temveč sme znašati po sklenjeni postavi samo 8kratni znesek v fond vplačane gotovine. N. pr. leta 1911 se bode vplačalo iz državne blagajne v stanovanjski fond 750.000 K, radi tega bode smel fond prevzeti v tem letu garancij samo 8krat toliko, torej za 6.000.000 K. Ali koncem leta 1915 bo vplačano v fond 6.500.000 K, zato ne bode smela višina prevzetih poroštev koncem leta 1915 znašati več kakor 52.000.000 K. Koncem leta 1921 bode vplačanih 25.000.000, zato bo znašala višina porošstva 200.000.000 K.

Teh navedenih ugodnosti pa ne bodo deležna samo poslopja, ki služijo za družinista stanovanja, ampak tudi hiše, ki so namenjene za stanovanja samcem, ako bodo odgovarjale gotovim pogojem. Da je tudi to določilo nove postave velike važnosti, je samo ob sebi umevno, saj so tudi samski delavci obojega spola potrebni zdravih stanovanj. Omenjam samo, kako velikega pomena bode to za veliko večino obrtniških pomočnikov in vajencev ter delavk tobačne tovarne in drugih samskih delavcev, ki si morajo danes za drag denar iskati po nezdravih stanovanjih potrebnih ležišč. Pogoj, katerim bodo morale odgovarjati te vrste hiše, so sledeči: 1. Moški in ženski stanovalci bodo morali biti strogo ločeni, tako, da prostori enega spola ne bodo v nikaki zvezi s prostori drugega spola. 2. Bodo smele v taki hiši stanovati k večjemu tri osebe v eni in isti sobi.

Nadalje bodo deležne podpor iz stanovanjskega fonda tudi one hiše, ki bodo služile prenočevanju delavcev v skupnih spalnicah. To določilo je pač pomembno za velika mesta, pri nas pa ne bode zadobilo tako kmalu svojo veljavo.

To so najvažnejša določila nove, v poslanski in gosposki zbornici sklenjene postave, s katero se naj odpomore vsaj deloma stanovanjski draginji. Kaj mora storiti slovensko delavstvo, da bode deležno ugodnosti, ki jih nudi nova postava, o tem pa prihodnjic.

Med brati in sestrami.

V nedeljo, 8. januarja na veliki koncert »Ljubljane«! Vse svoje somišljenice in somišljenike vnovič opozarjamo na to znamenito priredbo, ki se vrši prihodnjo nedeljo v »Unionu« in ki naj bv priča našega napredka v Ljubljani. Pohitimo vse in vsi na ta koncert, ki bo zbral na odru do 200 sodelujočih. Začetek točno ob 1/2 5. uri popoldne.

Črna. Naše mlado delavsko društvo se prav lepo razvija. Hud boj pa je že prestalo v tem kratkem času, kar obstoji. Nasprotni nam rdeči bratje so napeli takoj vse sile, da bi vrgli naše društvo. Obrekovali so predsednika, lagali, da se znižajo delavcem radi našega društva plače, ščuvali celo orožništvo, naj poizve, ali je vse postavno, kar imamo, itd. Vsi napadi so izpodleteli in naše društvo je postalo zmagovito in krepko v tem boju. Boj ga je močno utrdil. Brez posebne agitacije šteje že sedaj društvo nad pričakovanje veliko število udov. Priglašajo se še vedno novi. Čeprav šele pred dvema mesecema ustanovljeno, napravilo je že štirikrat zborovanje. Prvi je bil članski shod, na katerem je govoril g. kaplan o draginji, s posebnim ozirom na tiste naše krajevne razmere, ki podražujejo živila. Drugo zborovanje smo imeli na naš društven praznik, na god sv. Barbare. Bil je javen shod, na katerem je bilo predavanje o prvem slovenskem potovanju v Sveto deželo. Nastopili so na našem gledališkem odru naši fantje-delavci in predstavljali dve igri prav pohvalno dobro. Tretjič smo se pa zbrali na dan sv. Štefana. Govoril je g. kaplan o dobrih in slabih časnikih ter priporočal delavcem, naj naročijo in berejo edino slovensko krščansko delavsko glasilo »Našo Moč«. Za zabavo so zopet skrbeli mladeniči, ki so igrali pastirje v Betlehemu, in pevci, ki so se priučili že mnogo lekih pesmi. Na god sv. Treh kraljev bode pa zopet zanimiv govor v našem društvu. Takrat bodo tudi prvič nastopila v našem društvu dekleta z dvema igrama. — Vsem slovenskim delavcem, bratom po duhu in srcu, želijo uspeha in na-

predka polno novo leto slovenski koroški delavci v Črni.

Koroška Bela - Javornik. Skupina J. S. Z. za Javornik in Koroško Belo, priredi v nedeljo, dne 8. januarja popoldan ob pol štiri pri Vodičarju na Javorniku društven shod, pri katerem bo predaval načelnik J. S. Z. dr. Zajec. Ker se imamo na tem shodu precej važnega pogovoriti, se prosite, da se člani vsi udeležite, ker bo to v vašo lastno korist. Vabljeni ste pa tudi vsi drugi delavci in delavke, ki sicer še niste člani naše skupine, pa se želite podučiti o namenu in potrebi te organizacije. V nedeljo popoldan torej vsi k Vodičarju na shod!

Iz Idrije. Pri našem rudniku smo letos dosegli največ, kar se je moglo do sedaj napraviti. Izkopalo se je v jami za en milijon meterskih stotov. Tisoč železniških vagonov bi potrebovali, da bi se kamenje odpeljalo. Nekaterim se bode zdelo, da se s tem hoče rudnik počasi uničiti, ker do sedaj se je le od 800.000 do 900.000 stotov izkopalo na leto. Dela se pa sedaj trinajsto polje, to je že pod morsko nižino precej globoko. Jarek bode že 3 do 400 metrov globok, ki bode vodil na razne rove v horizontalni smeri. In tu dobimo največ kamenja, ki je preprejen z rudečimi pegami, znamenje, da je tu precej žvepla in živega srebra. Vsa tvorba zemlje kaže, da je v globočini še veliko rude. To je naravno popolnoma umevno. Saj živo srebro je skoraj najtežja materija in ta sili vedno navzdol. Če toraj silimo vedno globlje, iščemo rudo ravno tam, kjer se mora v večini nahajati. Rudarjem pa to tudi prav pride, ker s tem tudi več zaslužimo, saj smo plačani od kubičnega metra, katerega izkopljemo. Za nas je vseeno ima kamenje kaj rude v sebi ali ne, od tega ima dobiček le finančni minister oziroma c. kr. vlada. Ko bomo pa vedno nižje prodirali, bode država še več dobila, razume se, da bomo tudi mi morali zahtevati še boljši zaslužek, kajti v globočini je vročina neznosna in tudi mokrota, vlaga nagaja, ker iz raznih razpok v kamenju solzi voda na odprti kraj.

Tobačno delavstvo.

Zboljšanje plač v novem letu. Kar zadeva povišanje plač, lahko rečemo, da so nas nove določbe precej razočarale. Res, da se je posameznim osebam nekoliko višja doklada podelila, a na drugi strani je pa tudi res, da niso mnogi prav nič dobili. Posebno moški delavci so bili sedaj skoro popolnoma prezrti. Razdelitev delavstva v plačilne razrede in pa starostne doklade so zahtevale, da so se plače stalno uredile in uravnale. Pri tem pa je tobačna režija tako postopala, da so se stalne plače (Grundlöhne) prenzko nastavile. Tako imamo veliko delavcev, ki bodo šele čez več let doklado dobivali, drugi pa ne bodo zopet ves čas svoje službe sploh nič dobili. To razmerje pa je zaradi tega nastalo, ker je bila ravno glavna plača prenzko odmerjena, tako da imajo dotični delavci že zdaj toliko plače, kakor bi jo morali šele čez 35 let dobiti.

Kako so prejemalke oškodovane, smo že zadnjič poročali. Tako kakor v Ljubljani, se je zgodilo s prejemalkami tudi v Sternbergu.

Nič bolje ni s starostno doklado. Glavne plače so se tako znižale, da starostne doklade nič ne pomenijo in samo tisto zamaše, za kolikor so se plače znižale.

Nekateri posamezni delavci so pa na poseben način izvzeti. Ti imajo namreč večjo plačo, kakor znaša glavna plača in starostna doklada skupaj. Zato pa, ker jim ni hotela režija plače znižati, jim pa tisti znesek, ki glavno plačo presega, šteje kot osebno doklado. Pri na novo vstopajočih delavcih seveda ta doklada odpade. Tukaj imamo torej ne z izboljšanjem plače, ampak naravnost s poslabšanjem iste govoriti, nekateri gospodje v tovarnah mislijo, da bodo pogreške in hibe, katere kaže nova določba, na ta način izboljšali, da naj si delavci in delavke, kateri se čutijo zapostavljene in oškodovane, drugo delo poiščejo. Nam se zdi ta metoda zelo napačna, kajti ne moremo si misliti, da bi generalna direkcija te pomanjkljivosti nalašč napravila. — Upamo pa, da bomo z združenimi močmi to reformo v toliko izpremenili, da bo res v korist delavstvu!

Prometna zveza.

Skupina Ljubljana »Prometne Zveze«, priredi v nedeljo dne 15. t. m. v dvorani »Rokodelskega doma«, Komenskega ulica št. 12, družinski večer, vsem svojim članom, prijateljem in njih družinam. Godbe in plesa ne bo, zato bo pa druge zabave več. Vrli pevski zbor katoliških rokodelskih pomočnikov nam blagodušno priskoči s svojim izbornim petjem na pomoč. Da ne bomo pozabili našega stanu, bo nas opomnila šaloigra »Kmet in avtomat«, da smo železničarji. Razni komiki bodo pa poskrbeli, da smeh ne bo ponehal. En glasovir bo nabasan do yrha z lepimi bonbončki za ušesa. Da bo prireditev imela pa tudi značaj družinskega večera, pripeljite seboj vse svoje gospe in malenčke, zato smo odredili začetek ob peti uri popoldan. V svrhu pobijanja draginje smo določili, da samo ata in mama plačajo po 40 v vstopnine, gospodične in gospodiči do najmlajšega letnika, pa so vstopnine prosti, če so v spremstvu starišev. Samo ob sebi se razume, da se večer vrši pri pokritih mizah. Upamo, da se bo slehern član »Prometne Zveze« zavedal gesla »Svoji k svojim« in se odzval našemu vabilu, da se enkrat zdravo in pošteno skupaj razveselimo — vsaj smo v pustu. Dobrodošli nam bodo zunanji gosti, člani in prijatelji »Prometne Zveze«.

»Železničar« škatlja »rdečih farbc« od 1. januarja 1911 milo prosi vodstva sodrugov naj vpošljejo do 27. decembra 1910 obračune. Sicer je to smešnica, vendar pa da misliti, kak vzoren red da vlada v soc. demokratski organizaciji. Pač škoda trdo prisluženih kronic kojih obračun se tirja še le pet dni po predpisanem roku.

Centrala »Prometne Zveze« je članom Grat, Kos, Leskovic in Trobevšek dovolila podpore, za katere naj se imenovani pri predsedniku Koleča, skupine Ljubljana oglasijo.

Krvoses kapitalizem.

Pšenične cene po dobrih letinah. Veliki žitni trgovci in špekulanti čakajo zdaj na to, kako da bo izpadla žetev pšenice v Argentini, kjer jo prično v kratkem žeti. Uspeh žetve je v Argentini bolj kakor v severno ameriških državah in v Evropi odvisen od vremena. V Argentini ni kašč, v katere bi spravljali žito. Omlatijo je kar na polju in zrno takoj s polja odpeljejo na železnico ali v ladje. Ker manjka železničnih in ladjeplovnih skladišč, je tudi, ko čakajo na vlake in na ladje, izpostavljena pšenica vremenu. Dež je že pričetkom našega stoletja napravil v Argentini tako škodo, da je bilo polovico manj pšenice, kolikor so jo prvotno pričakovali. Zadnje čase so pač tudi že v Argentini precej izboljšali prometna sredstva, zato ne bo slabo vreme zaradi čakanja na vagone in na ladje pokvarilo toliko pšenice, kolikor jo je pred leti. Za svetovni žitni trg je važno, da vrže letos Argentina na svetovni trg 27inpol do 28 milijonov meterskih stotov pšenice, deset milijonov več kakor lani, dasi so jo naželi nekoliko manj, kolikor so je pričakovali. Požeta tudi še ni pšenica v Avstraliji in Indiji. V Avstraliji se bo naželo približno toliko pšenice, kolikor so jo naželi lani; v Indiji pa je izpadla letina boljše kakor lanska in se poroča, da bo letos dvajset milijonov meterskih stotov več indijske pšenice, kakor lani. Letošnja letina pšenice na celem svetu ni nič zaostala za lansko in se ne bo veliko razločevala, če tudi bi žetev v Argentini, Avstraliji in Indiji ne izpadla tako, kakor pričakujejo. Lani so naželi po celem svetu 1057 milijonov meterskih stotov pšenice več kakor kdaj prej. Tudi letos se množina pšenice ne bo znižala. Slabim svetovnim letinam leta 1907 in 1908 sta sledili dve dobri. Tudi letina korusa je sijajno izpadla, kar je važno, ker je korusa najvažnejše svetovno živilo po pšenici. Seveda so razmere skrajno različne. Kljub svetovni ugodni letini je izpadla lani žetev na Ogrskem, v naši žitnici, slabo, kar smo prav dobro vsi čutili, letos je pa bila letina na Ogrskem dobra, na Francoskem pa slaba, predlanskim pa izvrstna. Kljub ugodni letini so cene žitu po različnih delih sveta različne. V Čikagi so največji žitni trgovci, ljudje, ki imajo vso žitno kupčijo v rokah, pravi žitni oderuhi. Zato se tudi tam določajo svetovne cene žitu. Žitne kupčije, ki se zdaj sklepajo za mesec majnik, so letos približno 2inpol krone v cenah nižje, kakor lani, kar je lahko

umljivo. Po slabih letinah 1907 in 1908 so se žitna skladišča izpraznila, zato se je žito hitro kupovalo. Letos je drugače. Po žitnih skladiščih je že vse polno blaga, zato ne poprašujejo tako po njem. Kljub temu so pa cene padle primeroma malo, komaj za deset odstotkov. Vzrok: združenje svetovnih žitnih oderuhov. Kljub ugodni letini še nikakor ni izključeno, da se bodo cene žita izdatno izpremenile. Vsako malenkostno izpremembo vremena bodo svetovni žitni oderuhi porabili za to, da dvignejo cene žitu na škodo kmetu in na škodo tistim, ki morajo kupovati žito. Cene žitu so primeroma dve- ma izbornima svetovnim žetvama še vedno previsoke. Časopisje žitnih oderuhov naglašja, da se bodo morale še le znižati, če bo sledila še tretja sijajna svetovna žetev. Opravičujejo zelo zvito visoke žitne cene, češ povišalo se je število ljudi in da so pričeli počasi vporabljeni kot živilo v Vzhodni Aziji in Južni Afriki pšenico. A ti izgovori so zelo jalovi, ker se je povišalo pridelovanje pšenice v Kanadi, v Argentini in tudi v Rusiji. Združeni žitni oderuhi so povišali tekom zadnjih deset let ceno pšenice za približno pet kron. Na Dunaju stane meterski stot pšenice še vedno 22 K kljub izvrstni ogrski žetvi. Judovski žitni oderuh, ki ima pšenico v rokah, noče znižati cen, ker se bogati na ljudske stroške, dasi so v primeri z lanskimi padle pri pšenici za 6, pri moki pa za 8 K pri meterskem stotu. Ogrski žitni kucep zadržuje pšenico in jo ne pošlje na trg, da skubi občinstvo, kakor ima ogrski živinski judovski oderuh v svojih krempljih dunajski živinski trg, na kateri pošlje le toliko živine, o kateri ve, da mu ne bo kvarila živinskih cen. Močna dunajska judovska denarna skupina je že nevoljna na judovske mažarske žitne oderuhe, ker se ne nahaja v njihovem krogu. Zato po svojih listih dela na to, da se naj odpravi carina na žito, ker upa tako profitirati pri financiranju uvoza inozemskega žita. Za odpravo carine na žito se i mi zelo zavzemamo. Znižale se bodo gotovo nekoliko žitne cene, ki so na svetovnem žitnem trgu le nižje, kakor na našem domačem, dasi so združeni žitni oderuhi cega sveta. Gotovo tudi pridobi naša zane-marjena industrija nekaj trgov v inozemstvu, če bi carino na žito odpravili ali vsaj znižali. A odkriti bodimo: Trajno neprimer-no visokih žitnih cen tudi odprava carine ne odpravi. Mi imamo opraviti glede na žito kakor tudi glede na živino z dobro organizirano veliko bando velikih svetovnih živil-skih oderuhov. Če se dovoli tudi popoln prost uvoz n. pr. argentinskega mesa, bi to tudi ne pomagalo veliko. Hipno bi se pač znižale morebitne cene, a le hipno. Zakaj? Ravno te dni so namreč objavili listi večino-ma zelo skrito novico, da so se združili av-stralski, južno in severno američanski živin-ski veletržci v veliko družbo, kartel, ki ima seveda namen, polniti lastne žepe na rač-un ubogega ljudstva. — Proti mogočnim oderuškim izsesevalcem mora stremiti naš boj. Do takih sebičnih izrodov je dovedel naš čas, ker se je pozabil temeljni nauk kr-ščanske pravičnosti. Delavstvo ima v tem boju za svoj obstanek zgolj dvoje orožij na razpolago: strokovno združenje, ki uravnaj pošteno plače in delavsko združništvo, ki mora tako napredovati in se ojačiti, da bo mogoča neposredna delavčeva zveza s kme-tom žito- in živinorejcem.

Z lastnimi močmi.

DELAJSKO BOLNIŠKO ZAVAROVANJE V EVROPI.

O načinu, obsegu, obliki, prispevkih in o obveznostih prisilnega delavskega zavarovanja se je objavila jako obširna razprava po nemški vladi. Ker je prav, da delavstvo zna, kako da je delavsko zavarovanje izpe-ljano po Evropi, podajamo kratek izvleček iz nje.

V Avstriji morajo biti za slučaj bolezni zavarovani vsi obrtni delavci in uradniki. Prostovoljno se pa lahko zavarujejo polje-deljski in gozdarski delavci.

Nemčija ima uvedeno prisilno zavarovanje. Zavarovani morajo biti za slučaj bo-lezni vsi delavci in nastavljenici v trgovini in v obrti, ki zaslužijo letno do 2000 mark.

Imajo krajne bolniške blagajne, osnovane po načelih medsebojne pomoči s samoupravo in proste pomožne bolniške blagajne. De-lavci prispevajo dve, gospodarji eno tretji-no. Zavarovanci dobe 26 tednov brezplačno zdravljenje in bolniško podpore, ki znaša polovico povprečnega delavčevega zaslužka. (Pri nas 60 odstotkov.)

Po bolnicah je zdravljenje brezplačno. Njihovi svojci dobe polovico bolniške pod-pore. Porodnice dobe bolniško podporo za 6 tednov. Mrtvaščina znaša 20kratni dnevni zaslužek.

V Italiji nimajo prisilnega zavarovanja, marveč zgolj prostovoljno zavarovanje de-lavcev vseh vrst. Država prispeva polovico prispevkov. Bolniške blagajne nudijo zgolj bolniško podporo in mrtvaščino, ne pa zdravnika in preskrbnine po bolnišnicah.

Na Francoskem morajo biti zavarovani zgolj rudarji, ki ne zaslužijo nad 2000 mark. Drugače je pa uvedeno zgolj prostovoljno zavarovanje kakor v Italiji.

Belgija pozna zgolj prostovoljno delav-sko zavarovanje. Bolniške blagajne izplaču-jejo bolniško in mrtvaško podporo, večino-ma tudi zdravnika in zdravila.

Velika Britanija (Angleško, Škotsko, Ir-sko), pozna zgolj prostovoljno zavarovanje z bolniško in mrtvaško podporo, brezplačnega zdravnika z brezplačnimi zdravili.

Norveška ima prisilno bolniško zavaro-vanje za vse delavce in nastavljenice, ki za-služijo po mestih do 1575, na deželi pa do 1350 mark. Zavarujejo se tudi lahko tisti, ki niso podvrženi bolniškemu zavarovanju, ako ne presega njih premoženje v mestu 11.250, na deželi pa 7875 mark. Prispevki so: delavci šest desetini, delodajalec eno deseti-no, občina eno desetino, država dve dese-tini. Bolniščina znaša 60 odstotkov, mrtva-šična 25kratno dnevno plačo. Žene in otroci zavarovancev, ki še niso stari 15 let, imajo brezplačno zdravnika.

Švedska ima prostovoljno zavarovanje za vse plačane delavce. Dobe zgolj bolniško in mrtvaško podporo.

Dansko. Prostovoljno zavarovanje na-menjeno vsem osebam brez premoženja. Podpore kakor na Švedskem.

Na Finskem je uvedeno zgolj prosto-voljno zavarovanje vseh delavcev. Zavaro-vanci dobe bolniško in mrtvaško podporo. Pripravlja se prisilno zavarovanje.

V Španiji je tudi uvedeno zgolj prosto-voljno zavarovanje. Zavarovanci dobe bolniško in mrtvaško podporo.

Na Nizozemskem je uvedeno zgolj pro-stovoljno zavarovanje. Pripravljajo postavo o prisilnem zavarovanju. Zavarovanci dobe bolniško in mrtvaško podporo, večinoma tudi brezplačno zdravnika.

Luksemburška ima prisilno zavarova-nje obrtnih in trgovskih delavcev in nastav-ljenecv, ki zaslužijo letno do 2400 mark. Podpore so slične onim v Nemčiji. Razloču-jejo se zgolj glede na bolniško podporo, ki se izplačuje na Luksemburškem samo 13 tednov.

Država prispeva glede na bolniško za-varovanje na Francoskem, v Italiji, Belgiji, Norveški, Švedski in na Danskem.

NEZGODNO ZAVAROVANJE.

V Nemčiji je uvedeno prisilno nezgodno zavarovanje. Zavarovani morajo biti vsi de-lavci in delovršbeni uradniki, ki zaslužijo letno do 3000 mark. V 114 poklicnih zadru-gah je glede na nezgode zavarovanih 23 mi-lijonov 700.000 oseb. Prispevajo zgolj delo-dajalci približno 182.000.000 mark letno. Za-varovanci dobe brezplačno zdravljenje in odškodnino do 66²/₃% letne plače ali pa pro-sto preskrbo v zavodih in rento svojcem, do 60 odstotkov od tistega dne nadalje, ko se preneha izplačevati bolniška podpora, naj-kasneje pa od 14 tedna nadalje.

V Avstriji je uvedeno prisilno nezgodno zavarovanje. Zavarovani so vsi delavci in delovršbeni uradniki do 2000 mark letne plače, ki delajo obrtoma ali pa pri motorjih v kmečki delovršbi. Dopustno je tudi prosto-voljno nezgodno zavarovanje. Zavarovanih je v poklicni železniški nezgodni zavaroval-nici in v sedem podeželnih nezgodnih zavo-dih 3.030.000 oseb. Delodajalci prispevajo 90, delavci pa deset odstotkov. Dovolj se 60, ozi-roma 50 odstotkov renta plače od petega tedna bolezni nadalje in odškodnina svoj-

cem do 50 odstotkov in mrtvaščina do 42 mark.

Na Ogrskem je uvedeno prisilno ne-zgodno zavarovanje za vse obrtne delavce, ki zaslužijo letno do 2000 mark. Zavarovani so tudi poljedelski posli in delavci pri stro-jih. Renta znaša 60 odstotkov plače. Plačuje se od 11. tedna bolezni. Če znaša nezgodna delonezmožnost manj kot deset odstotkov, se ne izplača odškodnina.

V Italiji je uvedeno prisilno nezgodno zavarovanje delavcev in delovršbenih urad-nikov, ki zaslužijo letno do 1700 mark in za tisto poljedelsko delavstvo, ki dela pri mo-torjih. Podjetnik lahko zavaruje svoje de-lavce pri državni ali pri zasebni zavaroval-nici. Vseh delavcev je v Italiji 10.000.000, a glede na nezgodo jih je zavarovanih zgolj 1.800.000.

Na Francoskem so zavarovani glede na nezgode zgolj mornarji. Prostovoljno ne-zgodno zavarovanje je uvedeno za tiste de-lavce in delovršbene uradnike, ki zaslužijo letno do 1700 mark. Poškodovanci dobe dnevno, ki znaša največ 50 odstotkov pla-če, invalidi dobe rento do 66²/₃%, svojci ren-to do 60 odstotkov.

Belgija pozna zgolj prostovoljno ne-zgodno zavarovanje delavcev in uradnikov v obrtu, trgovini in v poljedelstvu do letne plače 2000 mark.

V Britaniji je uvedeno prostovoljno ne-zgodno zavarovanje delavcev, poslov, delo-vršbenih uradnikov in nastavljenecv, ki letno ne zaslužijo nad 2000 mark. Zavaro-vanih je med 14 milijoni 13 milijonov delav-cev. Dobe zgolj nezgodno rento do 50 odstot-kov plače in odškodnino svojcev v višini tri-letne plače.

Norveška je uvedla prisilno nezgodno zavarovanje tistih obrtnih in poljedelskih delavcev, ki zaslužijo letno do 1350 mark. Nezgodni zavod je državen.

Na Švedskem je uvedeno prostovoljno nezgodno zavarovanje obrtnih delavcev in delovodij, kakor tudi ribičev. Ponesrečenci dobe dnevno odškodnino, ki znaša 120 mar-ke od 61letne delanezmožnosti, invalidi let-no rento do 337 mark.

Danska je uvedla prostovoljno nezgod-no zavarovanje obrtnih delavcev in uradni-kov, nadalje ribičev na malih ladjah, prisil-no nezgodno zavarovanje pa za mornarje in za poljedelske delavce in uradnike.

Na Finskem obstoja prisilno nezgodno zavarovanje tistih obrtnih delavcev, ki za-služijo letno do 600 mark in mornarjev.

Na Španskem je uvedeno prostovoljno zavarovanje obrtnih delavcev in pri motor-nih poljedelskih obratih. Zavodov je deset zasebnih. Zavarovanci dobe dnevno odškod-nino, ki znaša do 50 odstotkov plače, invali-di pa enkratno odpravnino, ki znaša v naj-višjem slučaju dveletno plačo.

Na Nizozemskem so podvrženi prisilne-mu nezgodnemu zavarovanju tisti obrtni delavci in uradniki, ki zaslužijo do 7 mark dnevno. Obstojajo poleg državne nezgodne zavarovalnice tudi zasebne zavarovalnice. Zavarovanci imajo pravico, da so brezplačno zdravljeni in da dobe dnevno odškodni-na do 70 odstotkov plače. Invalidi dobe ren-to od 3 tedna po poškodbi, svojci rajnih po-škodovancev rento do 60 odstotkov.

Luksemburška je uvedla prisilno de-lavsko nezgodno zavarovanje. Zavarujejo se delavci in delovršbeni uradniki po obrtih in pri poljedelstvu. Prostovoljno se lahko za-varujejo mali podjetniki in osebe, ki niso podvržene nezgodnemu zavarovanju. Rente so slične onim v Nemčiji.

Okno v svet.

Nezgodna zavarovalnica na Solnogra-škem je imela ob svoji ustanovitvi v svojem delokrogu 10.000 industrijskih in obrtnih in 5000 poljedelskih delovršb. Zavarovanci so takrat dobivali 46 milijonov kron plače, let-ni prispevek nezgodni zavarovalnici je zna-šal 713.836 kron. Zdaj po 20 letih je pa za-varovanih 15.528 obrtnih in približno ravno toliko kmečkih delovršb. Plač so izplačale zavarovane delovršbe 103 milijone kron, za-varovalnine nezgod. zavarovalnici 2.298.986 kron. Odškodnine je izplačala solnograška zavarovalnica prvo leto 38.637 kron, zdaj pa 1.635.109 kron. Nezgod so naznanili prvo

Ste li bolni?

Imate revmatizem, protin, glavobol, zobobol? Bolehate morebiti vsled prepiha ali prehlajenja? Poizkusite vendar bolečine utešujoči, zdravilni, krepi in Fellerjev fluid z znamko „Elsafluid“. Ta je zares dober! To ni samo reklama! Dvanajstletna za poizkušnjo 5 kron franko. Izdelovatelj samo lekarnar Feller v Stubici, Elzin trg št. 264 (Hrvaško).

leto 1107, zadnje pa 4245, vseh naznanjenih nezgod je bilo tekom 20 let 54.297. Vseh odškodnin je plačala solnograška nezgodna zavarovalnica 13.532.091 kron.

Socialno-politični odsek avstrijske postavodajalne zbornice ima zelo veliko stvari, ki jih mora rešiti. Največ časa zavzema seveda socialno zavarovanje, ki napreduje sicer počasi, a le napreduje. Socialno-političnemu odseku je odkazala zbornica velik delokrog. Zato so delo razdelili pododsekom, ki so: 1. Penzijsko zavarovanje zasebnih uradnikov (načelnik dr. Licht); 2. rudarske varstvene postave (načelnik dr. Licht); 3. pododsek, ki ima nalogo proučavati, kako omejiti beg z dežele (načelnik dr. pl. Czaykowski); 4. pododsek o stanovanjski preosnovi (načelnik dr. Krek); 5. pododsek glede na elementarno zavarovanje (načelnik dr. Krek).

Kaj povzroča delavčevo delonezmožnost. Veliko stvari učinkuje, da delavec prej opeša, kakor n. pr. kmet. Delo v zaprtih, nezračenih prostorih, slaba hrana, slaba stanovanja, vse to vpliva na delavčevo zdravje. Zanimivo je, katere bolezni povzročajo delavčevo delovno nezmožnost. Invalidni zavod ob Reni je podal sledečo statistiko, ki pove v številkah, katere bolezni povzročajo delavčevo invalidnost. Razpredelnica nam predločuje številke petih let, ki kažejo sledečo sliko:

	1905	1906	1907	1908	1909
Jetika	35%	37%	34%	32%	32%
Oslabljenost, pomanjkanje krvi	18%	14%	14%	17%	17%
Srčne bolezni	9%	10%	8%	7%	7%
Revmatizem	7%	6%	5%	5%	5%
Očesne bolezni	4%	4%	4%	3%	3%
Bolezni sopil	2%	2%	3%	3%	3%
Želodčne bolezni	2%	3%	2%	2%	1%
Druge bolezni	21%	24%	29%	30%	30%

Razpredelnica nam jasno kaže, da povzroča največ slučajev delonezmožnosti jetika.

Proti delavskemu združevanju v Nemčiji. Zadnja leta sem so se zelo trdno organizirali delodajalci. Kakor smo že pisali v našem listu, niso zgolj združeni po kartelih in trustih, marveč imajo tudi svoja močna društva, ki imajo predvsem namen, da zabra-nijo delavstvu izboljšanje bednega njegovega položaja. Zdaj se gre v Nemčiji za to, da se ustanove delavske zbornice. Vlada se pa z vsemi močmi na pritisk delodajalcev brani, da bi smeli biti izvoljeni v delavske zbornice tudi delavski tajniki. Državni zbor je sicer v dveh branjih že to sklenil proti vladni volji, a končno ni nemogoče, da stvar še pade. Vladi sami ni toliko na tem, če bodo zastopali delavce po delavskih zbornicah neodvisni delavski tajniki, a upira se zato, ker hujskajo proti hujskačem, delavskim tajnikom, industrijci, ki osobito na nemškega cesarja zelo vplivajo. Sploh bi pa radi industrijci, to so bogati fabrikanti, razbili strokovna društva v Nemčiji. Njihov tajnik Bueck je to na občnem zboru »Osrednje zveze nemških industrijcev« odkrito priznal, ko je seveda po naročilu svojih tvorniških gospodarjev izjavil: »Naš namen mora biti, da porazimo strokovna društva, da jih razbijemo, uničimo, drugega namena nimamo.« Precej odkrito. Nič boljši, kakor nemški fabrikanti, niso naši, samo ne upajo se še z resnico na dan. Delavstvo zna, da je v strokovni organizaciji zajamčena mu boljša bodočnost, zato naj se je trdno oprime.

*Putniki v Ameriko
Kateri želijo dobro, po ceni in
zanesljivo potovati naj se obrnejo
na
Simona Kmetelka
v Ljubljani Kolodvorske ulice 26.
Kakovostna Pojasnila daje se brezplačno.*

Koliko je rdečkaric v Avstriji? Rdečkarji z vso silo delajo na to, da bi zvalili tudi delavke v svoje vrste. A to jim ne gre izpod rok, ker se ženska težje vjame v rdeče mreže, kakor moški, kar je seveda ženskam le v čast. Kljub vsej sili in vsem močem, ki so jih za to napeli rdečkarji, imajo rdečkarji do zdaj v svojih strokovnih organizacijah na Dunaju 13.235, na Češkem 10.169, na Moravskem 5116, v Šleziji 2400, na Nižje-Avstrijskem (brez Dunaja) 4213, v Galiciji 927, na Zgornjem-Avstrijskem 880, na Štajerskem 1200, na Koroškem 587, na Kranjskem 218, na Solnograškem 449, v Istri 103, na Tirolskem in Predarlskem 197 in v Bukovini 24 sodruginj.

**Bogata zaloga ženskih ročnih del in
zraven spadajočih potrebščin.**

F. MERŠOL
LJUBLJANA, Mestni trg št. 13.

Trgovina z modnim in drobnim blagom.

Velika izber vezenin, čipk, rokavic, nogavic, otroške obleke in perila, pasov, predpasnikov, žepnih robcev, ovratnikov, zavratnic, volne, bombaža, sukanca itd.

**Predtiskanje in vezenje monogramov
in vsakovrstnih drugih risb.**

Gričar & Mejač
Ljubljana

Prešernova ulica št. 9
priporočata svojo največjo
zalogo izgotovljenih oblek za
gospode, dečke in otroke.

Novosti
v konfekciji za dame.

Ceniki s koledarjem za-
stoj in poštne prosti.

700 Uhani, prstani, briljanti. 1
Svetovnoznano najfinejše blago po najnižjih cenah.

POZOR!

Kdor želi imeti dobro uro,
naj zahteva z znamko

„UNION“

ker te ure so najbolj tr-
pežne in natančne, dobe
se pri

Fr. Čudnu

urarju in trgovcu v Ljubljani
delničar in zas'opnik
švicarskih tovarn „Uni-
on“ v Bielu in Genovi.

Pozor slov. delavska društva!

Kupujte svoje potrebščine pri znani in pri-
poročljivi domači manufakturni trgovini

JANKO ČEŠNIK
(pri Češniku)
LJUBLJANA

Lingarjeva ulica - Stritarjeva ulica
v kateri dobite vedno v veliki izberi naj-
novejše blago za ženske in moška oblačila

Postrežba poštna in zanesljiva.
Cene najnižje.

A. Lukič

Slovenska
konfekcijska trgovina za:
gospode, dame, dečke, deklice

Ljubljana
Pred škofijo 19.

Lekarna „PRI KRONI“ Mr. Ph. BOHINCA
v Ljubljani, na vogalu Bleiweisove in Rimske ceste
priporočata sledeča zdravila:

Baizam proti želodčnim bole-
činam, steklenica 20 vin., 6
steklenic 1 krono.
Kapljice za želodec, izvrstno,
krepljivo in slast do jedi po-
spešujoče sredstvo, steklenica
40 vin., 6 steklenic 2 kroni.
Kapljice zoper želodčni krč,
steklenica 40 vin., 6 steklenic
2 kroni 50 vin.
Kapljice proti zobobolu,
steklenica 20 vin.
„Sladin“ za otroke.
Obliž za kurja očesa, brada-
vice in trdo kožo, mala škat-
ljica 50 vin., večja 1 K 20 vin.
Odvajalne kroglice, škatljica
30 vin.
Posipalni prašek, proti ogni-
vanju otrok in proti p. tenju
nog, škatljica 50 vin., 6 škatljic
2 kroni 50 vin.
Protinski cvet, proti trganju
po udih, steklenica 1 krono.
Rbje olje, steklenica 1 krono.
Salicilni kolodij za odstra-
nitev kurjih oces, bradavic in
trde kože, steklenica 70 vin.
Tinktura za želodec, odva-
jalno, krepljivo in slast po-
spešujoče sredstvo, steklenica 20
vin., 6 steklenic 1 krono.
Tinktura za lase, steklenica K.
Trpotčev sok, izvrsten pripo-
moček proti kašlju stekl. 1 K.
Železnato vino, steklenica 2
kr. 40 vin., in 4 kr. 80 vin.
Železnate kroglice, proti ble-
dici (Bleichsucht) mala škatljica
70 vin., velika 1 krono 60 vin.

**Dežnike in
solnčnike**
domačega izdelka

najboljše kakovosti, pri-
poročata po najnižji ceni
slavnemu občinstvu

JOSIP VIDMAR, tovarna dežnikov, Ljubljana

Pred škofijo št. 19. Stari trg št. 4. Prešernova ulica št. 4.

Popravila se izvršujejo točno in ceno.

Usojam si naznaniti častitim odjemalcem, da
sem odprl na Tržaški cesti št. 1

„pri Kerčonu“ filialo

moje trgovine z železnino, hiš-
nega in kuhinjskega orodja.

Blagovolite mi tudi nadalje ohraniti cenjeno
naklonjenost.

Z odličnim spoštovanjem **Štefan Nagy**

Edina in najkrajša črta v Ameriko!

Samo
6 dni!

Samo
6 dni!

HAVRE NEW-YORK

francoska prekomorska družba

Veljavne vožne liste (Sifkarte) za francosko linjo
čez Havre, ter liste za povratek iz Amerike
v domovino in brezplačna pojasnila, daje samo

ED. ŠMARD

oblastveno potrjena potovalna pisarna v Ljubljani
Dunajska cesta št. 18 v novi hiši „KMETSKE
POSOJILNICE“ nasproti gostilne pri „FIGOVCU“.

IVAN JAK in SIN

v Ljubljani, Dunajska cesta št. 17
priporočata svojo bogato zalogo raznovrstnih

**voznih koles in
šivalnih strojev**

■ za rodbino in obrt. ■

